

Rakennettu ympäristö, yhteinen silmäterämme

Rakennetun ympäristön kulttuuri koskettaa kaikkia

Euroopan erityinen rikkaus on sen paikkojen kulttuurissa. Rakentamamme kaupungit, kylät, kadut, torit, puistot ja maisemat ovat elintapamme ja elinvoimamme vahva kuvastin. Ne muokkaavat meitä ja me muokkaamme niitä. Parhaimmillaan tämä ympäristön ja ihmisen vastavuoroinen suhde tukee molempien hyvinvointia, kiinnostavuutta ja elinvoimaa. Siksi on tärkeää, ettemme asukkaina, virkamiehinä ja poliittisina päättäjinä tyydy mihin tahansa latteaan tai kasvottomaan rakentamiseen, vaan osaamme haluta hyvää ympäristöä, jossa ajallinen syvyys ja uudet oivallukset kohtaavat tämän päivän haasteet.

Ympäristölukutaito: kansalaisoikeus ja sivistyksen mittari

Perustuslakimme mukaan jokaiselle suomalaiselle kuuluu oikeus terveelliseen ympäristöön, mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon sekä vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä. Vuonna 2000 voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää kansalaisten ja hallinnon aktiivista vuorovaikutusta sekä takaa kansalaisille laajat osallistumismahdollisuudet maankäytön suunnittelu- ja toteutusprosesseissa. Tämä asettaa koulutusjärjestelmällemme aivan uusia vaatimuksia, joiden tunnistamisella on kiire, mikäli tosissamme haluamme valistuneen lainsäädäntömme muuttuvan kestäväksi käytännöksi.

Entisajan agrariakulttuurissa talon paikkaa katsottiin koko kylän voimin. Ratkaisun tuli olla sopuosinnussa luonnon vaatimusten ja ihmisten kauneuskäsityksen kanssa. Aivan samanlaisesta demokraattisesta ja läpinäkyvästä prosessista on kyse tänäänkin ympäristöä kehitettäessä. Toimintakehys on vain monimutkaistunut ja sen hallitseminen vaatii entistä monisyisempää osaamista ja tietoa.

Arkkitehtuurin uusi arvostus

Korkeatasoinen rakennettu ympäristö on kulttuuri- ja hyvinvointiyhteiskunnan näkyvin tunnus, jolla yhä useampi paikkakunta ja maa niin Euroopassa kuin sen ulkopuolellakin haluaa kilpailla. Kansainvälisiä huippuarkkitehteja kutsutaan tihenevään tahtiin pelastamaan taantuvien alueiden taloutta tai siivittämään menestyvien vauhtia.

Nykymarkkinoilla ei mikään tahansa mene kaupaksi. Taloudellisen ja teknisen kilpailukyvyn rinnalla kuluttajat edellyttävät tuotteilta ekologista ja kulttuurista kestävyttä. Suomenkin maine modernin arkkitehtuurin edelläkävijämaana rapistuu nopeasti, elleimme viljele voimaperäisesti myös kulttuurista pääomaamme uuden teknologian rinnalla. Tämän päivän suurena haasteena onkin viime vuosikymmenen merkittävien kulttuuripoliittisten ohjelmien, kuten *valtioneuvoston arkkitehtuuripoliittisen ohjelman* muuttaminen arkipäivän käytännöiksi.

Luova ja ammattitaitoinen asiantuntijaverkosto sekä osaava yhteisö ovat tämän päivän menestystekijöitä. EU:n myötä myös rakennetun ympäristön tilaamistaidosta on tullut tärkeää avainosaamista. Aikaisemmin valistuneiden tilaajien roolissa toimivat usein varakkaat hallitsijat tai mesenaatit. Tämän päivän demokratioissa tilaajina ovat yhteiskunta ja ympäristön käyttäjät. Me kaikki yhdessä määritämme paikkojemme laadun ja identiteetin.

Arkiympäristö kunniaan

Pohjoismainen kansalaisyhteiskunta on herättänyt lisääntyvää kiinnostusta eurooppalaisessa hyvinvointikeskustelussa. Ihanteemme näkyvät myös asuinympäristöissämme, joissa keskimääräinen laatutaso on korkea ja eri tuloryhmät sekoittuvat varsin demokraattisesti. Kiristyvän talouden ja kilpailun yhteiskunnassa ympäristöarvot ovat kuitenkin vaarassa jäädä yksipuolisen tasatuotannon ja lyhyen tähtäyksen kannattavuusarvioiden jalkoihin. Suomalaiset arkkitehtuuripolitiikan toimijat haluavatkin työllään nostaa näkyvästi esiin arkiympäristöjen laadun merkityksen kansalaisten tasa-arvon ja elämänlaadun mittarina.

Päämääränä on saada sekä EU:n että paikallistason toimijat ymmärtämään, että rakennettu ympäristö ei ole vain tekniikkaa, taloutta ja toiminnallisia tarpeita, vaan mitä keskeisin koko yhteisön ja yhteiskunnan osaamisen ja vetovoiman katalysaattori. Siksi suomalaisen arkkitehtuuripolitiikan eräänä tärkeänä yhteistyökumppanina on avoin eurooppalainen yhteistyöverkosto *European Forum for Architectural Policies*, joka on ottanut tehtäväkseen edistää rakennetun ympäristön strategia-, sisältö- ja laatuksymyksiä Euroopan Unionin alueella.

Laadukas ympäristö ei synny itsestään, vaan sitä täytyy sekä hoitaa että uudistaa viisaasti ja kestävästi. Tässä arkkitehteilla on tärkeä rooli aloitteentekijöinä, näkijöinä ja arjen laadun vartijoina. Kirjailija Juhani Känkänen on sanonut radiohaastattelussaan osuvasti, että taiteilijan rooliin kuuluu jatkuva huolen kantaminen maailmasta ja sen kaipaaminen, mitä on menetetty tai mitä ei vielä ole.

Tiina Valpola

Kirjoittaja on arkkitehti, joka työskentelee valtion rakennustaidetoimikunnan arkkitehtuuripoliittisena erityisasiantuntijana